

פרשת בראשית

מהו סוד הבריאה?

"בראשית ברא אלוקים את השמיים ואת הארץ..." (בראשית א', א')

זהו פסוק הפתיחה של ספר התנ"ך כולו. שלושת המילים הראשונות מגלות לנו את סוד הבריאה. המילה הראשונה בפסוק, "בראשית", קובעת את העובדה שהייתה לעולם התחלה ברגע נתון. המילה השנייה, "ברא", מבהירה שלא כוחות מקריים ועיוורים יצרו את העולם המדהים במורכבותו וביופיו. מורכבותו ודיוקו המדהימים של היקום מצביעים על תבונה עמוקה, אינסופית, שאין סיכוי שתיווצר במקרה. מילה זו מלמדת אותנו שתיאוריית המפץ הגדול שאיתה מסבירים הפיזיקאים את היווצרות העולם אינה מקרית. מילה זו מבהירה שיש מנהיג לעולם המסובב את כל הדברים והכוחות הפועלים בו. המילה השלישית מצביעה על הבורא. "מעשה שבא כופר אחד ואמר לרבי עקיבא: העולם הזה מי בראו? אמר לו: הקדוש ברוך הוא. אמר לו: הבא לי הוכחה ברורה. אמר לו: למחר תבא אלי. למחר בא אצלו. אמר לו רבי עקיבא: מה אתה לובש? אמר לו: בגד. אמר לו מי עשאו? אמר לו האורג. אמר לו: איני מאמין לך הראני ראייה ברורה. אמר לו: ומה אראה לך וכי אינך יודע שהאורג עשאו? אמר לו: ואתה אינך יודע שהקב"ה ברא את עולמו? עזב אותו כופר את המקום. אמרו לו תלמידיו: מה נחשבת ראייה ברורה? אמר להם: בני, כשם שהבית מודיע על הבנאי, הבגד מודיע על האורג, וכן הדלת מוכיחה על הנגר, כך העולם מעיד על הקב"ה שהוא בראו" (מדרש תמורה).

בריאת האדם

"ויברא אלוקים את האדם בצלמו, בצלם אלוקים ברא אותו, זכר ונקבה ברא אותם" (בראשית א', כ"ז) - מה פשר הלשון המשובשת בפסוק? האם האדם הראשון נברא יחיד או רבים? כיצד יתכן שמופיע בפסוק שנברא גם בלשון יחיד וגם בלשון רבים? כל המפרשים דנים בשאלה זו.

רש"י: "מדרש אגדה שנבראו שני פרצופים בריאה ראשונה, ואח"כ חילקן".

תרגום יהונתן: "ואידמא דכר ונוקבא בגוהון ברא יתהון".

רמב"ן: "כי הייתה הבריאה מתחילה מזכר ונקבה, ונשמתו כלולה בהם".

אבן-עזרא: "ואדם נברא בתחילה ב-2 פרצופין והנו אחד וגם הוא שניים והוא נברא זכר ונקבה".

כל המפרשים מסבירים שאכן בצלם אלוקים ברא אותו (יחיד) - אותם (שניים). כלומר האדם הראשון נברא זכר ונקבה יחד!

1. אם כבר בשעה שנברא האדם הוא זכר ונקבה (כלומר שניים), מדוע הקב"ה אומר "לא טוב היות האדם לבדו, אעשה לו עזר כנגדו" (ב', י"ח) - והרי הוא שניים ואינו לבד?

2. מה פשר האמירה של ה': "לא טוב היות האדם לבדו, אעשה לו עזר כנגדו" - האם "התחדש" לקב"ה שלא טוב היות האדם לבדו? והרי זה לא יעלה על הדעת, שכן הקב"ה מכיר בראש ובסוף.. ויודע מה שנעשה ומה שעתידי להיעשות?

3. הקב"ה הרי ידע שיפריד את הזכר והנקבה בסוף, אז מדוע נבראו מחוברים מלכתחילה?

תשובה לשאלה הראשונה נוכל למצוא בדברי הרמב"ן בפירושו על המילים "עזר כנגדו" - "אבל ייתכן לומר טוב שיהיה העזר עומד לנגדו...". הרמב"ן מסביר שהאדם הראשון (=אדם+חיה) נברא באופן כזה שאדם וחיה היו מחוברים זה לזה בגבם כאילו הם יחידה אחת בודדת ולכן למרות שהם שניים זה אחד לבד. (שלא כמו שאר החיות שנבראו שניים זכר ונקבה אחד מול השני). ואז בא ה' ואומר לא טוב היות האדם לבדו - כלומר, לא טוב שיהיו כיחידה בודדת מחוברים אחד לשני בגבם, טוב שאפריד ביניהם והעזר יהיה עומד כנגדו - ממולו. ואז האישה תהיה מול האיש והם יהפכו להיות שניים, אחד כנגד השני.

לגבי השאלה השניה, ודאי שלא "התחדש" לקב"ה שלא טוב היות האדם לבדו. בפסוק זה הקב"ה הגדיר את האופן הראוי של בריאת "העזר כנגדו", שתיברא לאחר שיחוש האדם בחסרונו. כלומר הקב"ה ברא בתחילה את הזכר והנקבה יחד כדי שמלכתחילה הזכר יחוש בחסרון האישה (זה השלב הראשון המתואר בפסוק: "לא טוב היות האדם לבדו") ורק אז הפריד בניהם (זה השלב השני המתואר בפסוק: "אעשה לו עזר כנגדו").

מדוע סדר זה כל כך חשוב? מדוע מלכתחילה נבראו מחוברים ולא מופרדים?

1. האדם חייב לחוש בשלב הראשון בחסרון האישה כדי שעל ידי כך יכיר במעלת בת זוגו ואז הברית שיכרתו ביניהם תהיה חזקה ונצחית ובזאת יגיעו למדרגת האדם השלם.

2. תשובה נוספת נמצא בבראשית רבה (פרק י"ז סימן ד'). לפי שצפה הקב"ה שאדם הראשון, לאחר שיחטא ויאכל מעץ הדעת, יאשים את הקב"ה שברא לו אישה שתכשיל אותו. ואכן כך אמר האדם הראשון לקב"ה לאחר שחטא "האישה אשר נתת עמדי" (זה בגללך...). לפיכך הקב"ה לא הפריד, עד שאדם הראשון תבע זאת בפיו- שלא יבוא בטענות- לכן נבראו בתחילה מחוברים.

מה כל כך גרוע בלהיות מחוברים דרך הגב? מה היתרון במציאות שנוצרה לאחר שהופרדו והפכו להיות זה מול זה?
כאשר 2 הברואים זכר ונקבה רואים את המציאות ממקום אחד (ולא אחד כנגד השני) יש חיסרון בדבר. השוני בין הזכר לנקבה בהיותם בגוף אחד לא בא לידי ביטוי באופן שלם.

חז"ל שואלים על הפסוק "וייצר אלוקים את האדם עפר מן האדמה" - **מדוע הכפילות (הרי לכאורה עפר=אדמה)?** ומלמדים אותנו שתכונת האדם כעפר שהוא קשה ותכונת האישה כאדמה שהיא רכה (הגבר לרוב מחוספס יותר ופחות נעלב. האישה יותר עדינה ורגישה ונוטה להיעלב). כלומר, מלכתחילה נבראו שונים בתפיסתם את המציאות אך ראייה זו טובה יותר כאשר הם מופרדים. גם אדם הראשון הבין זאת ולכן תבע מיד שיפריד בינו לאישה על מנת שתהיה עזר כנגדו. אנו רואים מכאן שהאיש והאישה שונים מיסוד בריאתם בתפיסתם את המציאות. אך למרות השוני זוהי שלמותם ובקשת האדם עצמו היא שתהיה לו מישהי שונה ממנו שתשלים אותו.

מהו עץ הדעת?

הגמרא במסכת ברכות בדף מ' עמוד א', מביאה מספר דעות והסברים לגבי עץ הדעת.
ר' יהודה אומר שעץ הדעת היה **חיטה** - החיטה מוסיפה דעת כיוון שידוע ש"אין התינוק יודע לקרא אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן"- כלומר יש משהו בחיטה שמוסיף דעת ומאחר שכתוב ש"נפקחו עיניהם" של אדם וחווה לאחר שטעמו מעץ הדעת לדעתו עץ הדעת היה חיטה .

ר' מאיר אומר שעץ הדעת היה **גפן** - לאחר שנח שתה יין הוא השתכר ונתבזה ע"י כך, ובנו כנען קולל -מכאן לומד ר' מאיר שהיין מביא צרות על האדם. מאחר שאדם וחווה גורשו מגן עדן והגיעו להם צרות לדעתו של ר' מאיר עץ הדעת היה גם גפן .

ר' נחמיה אומר שעץ הדעת היה **תאנה** - ר' נחמיה סובר שמידתו של הקב"ה היא לרפא את האדם בדבר שהוא מכה אותו. אחרי שאדם וחווה אכלו מעץ הדעת כתוב "ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגורות" (בראשית ג', ז') כלומר שזה היה התיקון/המרפא שלהם ולכן לדעתו גם העץ שגרם להם לחטא היה תאנה.

מדוע ציוה הקב"ה שאדם וחווה יאכלו מכל עץ הגן ומנע מהם רק עץ אחד? כדי שיהיו רואים אותו תמיד וזוכרים את בוראם ושיהיה עולו עליהם.

הכרובים ולהט החרב המתהפכת

"ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים" (ג', כ"ד)
**מדוע הציב הקב"ה שמירה בפתח גן עדן? האם צריך שמירה כדי למנוע מהאדם להיכנס לגן אם אינו ראוי לכך?
הרי מי שלא ראוי לקבל שכר בגן עדן בוודאי שלא יוכל להיכנס גם בלי שמירה! מהם הכרובים ומהי להט החרב
המתהפכת? מהי דרך עץ החיים? כיצד הכרובים ולהט החרב יכולים לשמור את דרך עץ החיים?**

ברור שלא צריך שמירה בפתח גן עדן, מי שלא ראוי בוודאי שלא יוכל להיכנס לגן עדן. הכרובים ולהט החרב
מסמלים 2 בחינות שיעזרו לנו ללכת בדרך עץ החיים ולצעוד לגן עדן.

חז"ל מלמדים אותנו שהכרובים הם מלאכי חבלה, להט החרב המתהפכת זה הגיהנום (מקום העונש והתיקון לעוברי
עבירה) ודרך עץ החיים זו הדרך שהקב"ה ציווה אותנו שנלך בה שתזכה אותנו לחזור ולהיכנס לגן עדן. **כיצד
הכרובים ולהט החרב יעזרו לנו ללכת בדרך עץ החיים ולהיכנס לגן עדן?**

הכרובים/מלאכי החבלה (היצר הרע) מנסים להכשיל את האדם ולמנוע ממנו ללכת בדרך עץ החיים ע"י שמסיתים
את האדם להימנע מקיום מצוות. ככל שהאדם במדרגה גבוהה יותר מבחינה רוחנית, החרב מונפת עליו ביתר שאת,
מנסה להכשילו ומעמידה לו ניסיונות ומכשולים קשים יותר כדי שלא יזכה בגן עדן. מלאכי החבלה מפחידים את
האדם ומנסים לייאש אותו מלהצליח בהליכה בדרך עץ החיים. אך לשמירה זו של הכרובים על דרך החיים יש
תכלית טובה לאדם, שכן אם יתגבר האדם על המכשולים יזכה להיכנס לגן עדן ושכרו יגדל הרבה מאוד לפי גודל
הניסיון והתגברותו עליו.

להט החרב המתהפכת/הגיהנום – כאשר אדם ידע שיש מקום כזה שבו מענישים ולא כל כך נעים להיכנס אליו, יימנע
לעשות רע ויבחר בטוב ובכך יזכה ללכת בדרך עץ החיים ולהיכנס לגן עדן.

עונשו של הנחש

"על גחונך תלך ועפר תאכל כל ימי חיך" (ג', י"ד) – **מדוע נענש הנחש על כך שמילא את תפקידו וביצע את שליחותו?
הרי כפי שמבואר במדרש שמות רבה הנחש נברא כדי להעמיד את האדם בניסיון וזה מה שעשה! (לשון המדרש על
הפסוק "והנחש היה ערום" – "מתוקן לפורענות היה"). מול עונשו של הנחש, עונשו של האדם היה "בזיעת אפיך
תאכל לחם". עונשו של מי גדול יותר – האם של האדם או של הנחש? מה בדיוק העונש באכילת עפר? להיפך זה
נראה אפי' ברכה, שכן העפר מצוי בכל מקום, כלומר הנחש אף פעם לא צריך לחשוש ממחסור במזון! מה הקשר
בין עונשו של הנחש לחטאו? מה הקשר בין עונשו של האדם לחטאו?**

הנחש לא נענש על שליחותו להעמיד את האדם בניסיון. הנחש נענש על כך שהוסיף לעשות דבר שלא נצטווה. הנחש
נתאווה לחוה ולכן רצה להפריד בינה לבין האדם כדי שיזכה בחוה ועל כך נענש!

העונש שקיבל הנו מידה כנגד מידה, מכיוון שרצה להפריד נגזרו עליו 3 עונשים שעניינן פירוד:

1. "על גחונך תלך" – הנחש כבר לא יהיה יותר עם רגליים בגובה של בני האדם, אלא ילך על גחונו ובכך לא יוכל
לתקשר יותר עם בני אדם כפי שהיה בתחילה – פירוד והרחקה מבני אדם.

2. "ואיבה אשית בינך ובין האישה" – שנאה שמטרתה להפריד בין הנחש לבני האדם.

3. "עפר תאכל כל ימי חיך" – מזונו של הנחש מצוי לו תמיד ולכן לעולם לא פונה לבקש עזרה לא מבני מינו ולא
מהקב"ה – כלומר בדידות מוחלטת, פירוד והרחקה מבורא עולם ומבני מינו.

עונשו של האדם הפוך מעונשו של הנחש. למרות שהנחש לא הצליח להפריד בין אדם לחוה, הוא הצליח לגרום למעט
פירוד בין האדם לקב"ה ולחוה. שכן לאחר החטא האדם האשים גם את הקב"ה וגם את חוה שגרמו לו לחטוא
("האישה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ" – ג', י"ב). כתיקון לפגם זה נדרש האדם לחזק עוד יותר את הקשר
והאחוה עם בני האדם ועם הקב"ה. לכן למרות שעד החטא מזוונותיו של האדם היו מצויים לו ללא טרחה, וכפי
שמופיע במסכת סנהדרין נ"ט: אדם ראשון מיסב בגן עדן והיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומסננין לו יין, לאחר
החטא נגזר על האדם שמזונו יחסר לו ושלא יוכל להשיג את מזונו לבד, כדי לחזק את הקשר והאחוה בינו לבין
אנשים אחרים ובינו לבין הקב"ה.

שבת שלום,